

Medvetna val formar **framtiden**

• ANNE LAQUIST TEXT LINUS NILSSON FOTO

Vad kan jag som konsument göra inför de stora omvälvningar hela det internationella samhället står inför? Hur ska jag inrätta mitt liv så att jag står beredd inför en ekonomisk kris och en energikris? Och vilken framtidsbild har jag egentligen?

De är runt dussinet deltagare som samlats till diskussion på miljöförvaltningen i Stockholm. Det är den sista träffen av tre i en serie tankesmedjor om energi och ekonomi inom projektet "Konsumera smartare och minska växthuseffekten", som miljöförvaltningen drivit under ett par år. Målet är att påverka stockholmarna att leva mer resurssnålt för att minska utsläppen av klimatpåverkande gaser.

Mycket har hänt sedan projektet startade för tre år sedan. Den snabba uppvärmningen av jordens klimat har blivit hetaste nyhetsstoff i media. Oljepriset når nya

rekordhöjder. Bolånekrisen i USA skickar chockvågor genom det finansiella systemet världen över. När smedjan äger rum har de internationella klimatförhandlingarna inletts på Bali för att förhoppningsvis ta ett nytt myrsteg framåt i sina försök att begränsa utsläppen av växthusgaser. Och här hemma har kristdemokraterna dagen innan gjort en helomvändning om bensinskatten.

Det är skakigt. Oron inför framtiden var också ett tungt vägande skäl för många hushåll att anmäla sig till "Konsumera smartare". Det som förenar deltagarna är insikten om

att mänskligheten slagit in på en väg som inte är hållbar. Svenskt Näringslivs annonskampanj för ökad materiell konsumtion är en röst i öknen. Ingen här tror att shopping räddar världen.

Ebberöds bank

Det säger sig självt att det inte fungerar i längden att elda upp fem tunnor olja för varje ny tunna som tillkommer i nya fyndigheter och att samtidigt nästan helt och hållet förlita sig på olja. För det är så det ser ut. Inte ens Volvo hymlar längre med att oljetillgångarna kommer att sina och driva upp oljepriset.

Vad som däremot inte framkommit särskilt tydligt är att hushållens bidrag till att få karusellen att snurra allt vådligare är stort. Konsumtionssamhället är en känslig fråga.

– Vår mätning visar att hushållen bidrar med över hälften av utsläppen av växthusgaser – dels direkt, dels indirekt genom sin konsumtion, säger projektledaren Martin Saar.

En genomsnittlig världsmedborgare släpper ut mångdubbelt mer koldioxid

– Om fler bor i varje hushåll sparar man energi i boendet, funderar Carina Andresen.

Tankesmedjorna har handlat om vad det enskilda hushållet kan göra för att skapa beredskap inför stundande omvälvningar.

än vad klimatet tål och svensken är ännu värre.

– Vare sig vi vill eller inte kommer vi att gå från högenergi- till lågenergisamhälle. Det finns helt enkelt inte tillräckligt med olja, kol och naturgas för att tillgodose efterfrågan.

– Men hittills har väldigt lite handlat om vad man kan göra själv. Det här projektet inriktar sig framför allt på den dolda, indirekta energin, dvs energianvändning och utsläpp med hänsyn till en produkts hela livscykel, från gruvdrift eller odling över vidareförädling, tillverkning och distribution fram till butiken. Det gör projektet unikt, menar Martin Saar.

Maten och boendet i centrum

Det stora problemet framöver blir maten, spår han. Mat måste vi ha. Samtidigt använder det industriella jordbruket och livsmedelsindustrin alltmer energi för att ta fram konstgödsel, kraftfoder, mer processad mat. Vi bokstavligen äter fossil olja.

Runt bordet blickar projektdeltagarna tio-femton år framåt.

– I framtiden måste man kanske vara lite mer självförsörjande, resonerar Anette Riedel, som funderar över var man ska bo för att ha ett bra liv.

Flera stämmer in i att boendet är en viktig faktor:

– Vi måste spara energi i boendet. Kanske bo fler i samma hushåll och inte så mycket i enpersonhushåll som i dag, reflekterar Carina Andresen medan Anders Salomonson och Carl-Johan Smedby har funderingar kring ett liv på landet.

Gunnar Fors propagerar för en ny grön våg lik den på 1960-talet. Fast kanske mer urban:

– I Öststaterna har alla en egen täppa och under andra världskriget odlade man potatis i varenda park här hemma. Varför inte? inflikar han.

Omdisponera dina resurser

Men pengarna då? Ska jag göra mig skuldfri eller öka skuldbördan? Vad händer med pensionerna och mitt sparkapital när priset på olja fortsätter att stiga? Och hur ska jag göra om jag får låg pension?

– Kanske omdisponera dina resurser? föreslår Oscar Kjellberg från JAK, som lett diskussionerna i tankesmedjorna.

Att tänka på hur man använder sina pengar för sparande och investeringar är viktigt. På grund av vårt tunga beroende av olja riskerar prishöjningarna att till slut spränga det finansiella systemet. Så när ener-

Smedjor skapar beredskap inför förändringarna

För ungefär tre år sedan drog miljöförvaltningen i Stockholm igång projektet "Konsumera smartare och minska växthuseffekten" inom Stockholms stads handlingsprogram mot växthusgaser. Grus & Guld skrev om projektet i nr 1/2006.

Avsikten är att försöka greppa hushållens totala energi-användning vid konsumtion av varor och tjänster. Det omfattar mätningar, intervjuer och ett omfattande utbildningsmaterial kring hållbarhetsfrågor.

Målet har varit att påverka hushållen att göra medvetna, koldioxidsnåla val i vardagen. 72 hushåll har deltagit i projektet. Under tre månader mättes deras energikonsumtion – i hemmet och den som deras inköp ger upphov till. Alla kvitton sparades därför. Det blev ett gigantiskt material på över 90 000 poster att mata in i en databas. Från detta underlag räknade man ut vilka utsläpp av växthusgaser som deras konsumtion ger upphov till! Utöver detta gjordes djupintervjuer med tio familjer om deras mat- och klädvänor.

Nu görs en andra mätning som ska jämföras med den första. Den ska ge svar på om hushållen lyckats påverka sina utsläpp av växthusgaser. Dessutom genomförs ytterligare en omgång med djupintervjuer. Denna gång med 20 hushåll som ska berätta om och hur de ändrat beteende och vad de planerar göra framöver.

En serie om tre tankesmedjor på temat energi och ekonomi har genomförts i två omgångar. Diskussionerna har kretsat kring frågeställningar om vad det enskilda hushållet kan göra för att skapa beredskap inför stundande omvälvningar av den globala energiförsörjningen och det annorlunda samhälle vi är på väg in i.

Hushållen bidrar med över hälften av utsläppen av växthusgaser

Martin Saar

gipriset stiger gäller det att vara klok. Mark och naturresurser ökar i värde alltmer. Stora börsbolag och andra ekonomiska megaintressenter har insett detta och är redan på banan.

Ta vara på gammal kunskap

Att nu börja tänka på hur jag kan garderna mig för framtiden kan vara en förnuftig strategi. Och sparar bäst gör den som investerar i något vettigt som någon annan kan ha nytta av, framhåller Oscar Kjellberg.

Sälj bilen, köp in dig i vindkraftskoopertativ, samla i ladorna, ta vara på gammal kunskap, var beredd att dela resurserna, nätverka! Idéerna flödar om vad man kan göra för att stå rustad inför mötet med

en oviss framtid när oljan som världssamhällets smörjmedel håller på att bli alldeles för dyr och maskineriet börjat gnissla.

Ett förbiset område är påverkan, tycker Carl-Johan Smedby. Det måste vi jobba mycket mer med än hittills, till exempel hur vi uppfostrar våra barn så att vi lägger grunden till ett bra liv för dem.

Bo Zappa Ahlberg ritar pilar och skriver på tavlan hur vi ska bli bra förebilder för vänner och bekanta genom att träna retorik och argumentera.

Tiden går fort och smedjan hinner inte ta upp alla diskussionstrådar som planerats. Deltagarna börjar klä på sig jackor och halsdukar för att orientera sig hem i vintermörkret. Kanske utgör tankesmedjorna en ficklampa när de söker vägen framåt i

För två år sedan gjorde Grus & Guld reportage hemma hos familjen Loor i Enskede – Marianne, Andi och ettåriga Alina. De hade gått med i det projekt som Miljöförvaltningen i Stockholm just startat, för att ta reda på vad vanliga konsumenter kunde göra för att minska sin klimatbelastning (se även artikeln här intill).

Vad har de lärt sig under dessa två år? Har de lagt om livsstil på något sätt? Har de några goda råd att dela med sig av? Vi bad Marianne Loor att sammanfatta sina och familjens erfarenheter.

Vi har fått ett ändrat förhållningssätt

Att ta stegen vidare till en djupare "mental" klimatanpassning behöver inte vara så betungande som många verkar tro. Med lite tid, kunskap och några enkla tumregler blir det lättare att göra medvetna val – och det känns väldigt mycket bättre!

Efter drygt två år som deltagare i projektet Konsumera Smartare börjar vi närma oss slutfasen där vi ska utvärdera om vi har gjort avgörande förändringar i vår livsföring. Vi var relativt medvetna och ansvarsfulla konsumenter när vi gick med, trodde vi i alla fall. Men det visade sig att vi inom många områden inte hade kommit långt på vägen från omedvetna val till medvetna och på sikt till hållbara val.

Varför var det så?

När det gällde de direkta källorna till utsläpp av växthusgaser var vi hyggligt upplysta och körde redan hybridbil, handlade ekologiskt, använde lågenergilampor med mera. Men vi reflekterade inte över indirekta utsläpp, som uppkommer till följd av vår livsstil.

Det första uppvaknandet kom när vi såg resultatet från mätningen av våra dagliga inköp av mat och hushållsartiklar. Den stapeln (mätt i CO₂) var högre än den som vår energiförbrukning gav upphov till!

I stället för att handla lite oplanerat och impulsivt vid behov började vi då prenumerera på ekologisk frukt och grönsaker. Därför äter vi nu nyttigare, mer varierat och säsongsanpassat. Vi sparar tid

genom att recept följer med leveranserna. Vi lägger nog mer pengar på mat än tidigare idag, eftersom vi väljer bort halv- och helfabrikat och utgår från råvaror av hög kvalitet. Denna "lyx" unnar vi oss i stället för annan konsumtion som vi har valt bort.

När man väl blivit mer medveten om vilken klimatpåverkan som olika produktionssätt och material ger upphov till, är det svårt att inte låta detta styra ens medvetna val. Med insikten om skadliga ämnen i moderna textilier väljer jag med glädje begagnade kläder till mitt barn.

Att lära sig att använda såpa, ättika och andra naturliga medel för rengöring istället för en rad nischade varumärkesprodukter var en aha-upplevelse och egentligen bara en bortglömd självklarhet. Varför går vi med på att bli lurade och manipulerade?

För att bli bra förebilder behöver vi träna på argumentation, påpekar Bo Zappa Ahlberg.

en tid med stora förändringar.

– Smedjorna har bidragit till att bryta ner de stora framtidsfrågorna till något gripbart och konkret för mig här i vardagen, säger Harriet Mårtensson.

Men bitvis har det varit rätt teoretiskt, tycker hon.

Cecilia Uppström tycker att ämnet är ganska abstrakt och svårt att greppa.

– Kombinationen energi och ekonomi känns lite främmande för mig. Jag är inte klar över hur jag ska gå tillväga framöver men tycker ändå att jag fått hjälp på vägen att göra mer medvetna val, säger hon innan hon och de andra uppslukas av den svarta decemberkvällen. ●

www.stockholm.se/vaxthuseffekten

Vi har i olika teman inom projektet även haft utrymme för filosofiska funderingar över våra livsstilsval och konsumtionsmönster. Föredrag av författarna Katarina Bjärvall (Vill ha mer) och Fredrik Warberg (Rik på riktigt) tog upp hur vi väljer att använda vår tid. Varför ägnar vi så mycket tid till att arbeta för att ha råd mer konsumtion som ändå inte leder till ökad lyckokänsla? Att ta sig mer tid leder nästan ofrånkomligt till minskad konsumtion och ett steg till mot en mer hållbar vardag.

För varje ny insikt blev vi positivt utmanade att göra på annorlunda sätt och att berätta för andra vilka val vi faktiskt kan göra. Även om vänner och bekanta i vår omgivning är intresserade och har börjat reflektera över sin livsstil så orkar många inte vara konsekventa. Men det är bättre att ta några små steg i rätt riktning än att inte göra något alls. Och är det svårt att välja bort isbergssalladen under vintern så är det kanske inte där man ska börja.

Mycket återstår fortfarande att lära, men det här projektet har gett oss ett ändrat förhållningssätt. Ju oftare vi ställer oss frågan om vi verkligen behöver köpa just den där varan, desto enklare har det blivit att välja bort – eller aktivt göra ett mer hållbart val.

När vi den senaste tiden diskuterat energi och ekonomi inom projektet har vi insett hur lite vi funderat på våra sparade medel och vår framtida pension. Visserligen sparar vi lite varje månad i en miljöetisk fond men vi har inte gjort aktiva val när det gäller banklån eller pensionssparande. Det är vår senaste utmaning – att se till att även dessa tillgångar förvaltas bra och samtidigt bidrar till en hållbar omställning av samhället i stort, inte bara i vårt lilla hushåll.

Nu arbetar jag nästan heltid hemifrån och korta dagar med tid för umgänge med vår treåriga dotter. Vi har inte rest utanför Norden de senaste åren. Vi har förberett en omställning till uppvärmning med solenergi och pellets. Vi håller på att sälja en bil för att investera i en ladugård på Gotland med lite tillhörande mark. Kan vi göra denna pensionsförsäkring till ett ekosmart "senilkollektiv" för släkt och vänner har vi uppnått många goda saker på en gång.

MARIANNE LOOR

Det är bättre att ta några små steg i rätt riktning än att inte göra något alls

GULDKANTEN

Sätt guldkant på vardagen utan att det kostar en förmögenhet! Skicka ditt tips till: Grus & Guld, Hans Månsson, Torvalla by 180, 831 92 Östersund, epost: grusoguld@postladan.se Publicerade tips belönas (se nedan).

Ett tips: Skriv inte för kort. 200-400 nedslag är lagom. Motivera vad som är guld värt i just ditt tips! Glöm inte att skicka med namn och adress.

Ben i grytan nyttigt för hela kroppen

Köp brosk- och märkeben, samt en köttbit, ca 0,5 kg av varje, med ben av lamm, nöt eller kalv. Lägg benen i en stor gryta, häll över kallt vatten så benen täcks med några centimeter. Tillsätt 0,5 dl vinäger eller vin. Låt stå en timme. Låt köttbiten stå i 175 graders ugnsvärme tills ytan blivit brun. Tillsätt kött, 2 grovt hackade selleristjälkar, morötter och lökar till benen. Koka upp, skumma av, sjud på låg temp 12-72 timmar.

Använd köttet till soppor, sallad etc.

Buljongen kan förvaras i kylan eller frysas in. Avlägsna fett som flyter upp till ytan (kan användas att steka i).

Nu har du en näringsrik och god bas för veckans grytor, soppor och såser. Ben och märke innehåller mineraler i lättupptaglig form och gelatinet i buljongen gör att maten blir lättare att smälta.

Pia Lövkvist, Johanneshov

Handla ekologiskt i förening

Starta en ekonomisk förening tillsammans med några andra entusiaster och köp in ekologiska varor direkt från grossisten – eller varför inte gå med i en redan existerande inköpsförening?

Camilla Gard Huddinge

Klipp till tuben

Tandkrämstuben av mjukplast börjar ta slut. Hur jag än klämmer går det inte att få ut något mer; det kommer mest luft. Klipp av tuben på mitten. Du kan nu ta ut minst 10-15 portioner kräm. Använd den avklippta delen som lock.

Ulf Sundh i Glada Hudik

Gå på bio gratis

Skicka in ett tips till Guldkanten (adress ovan) om hur man sätter guldkant på tillvaron utan att det kostar en massa pengar. Alla publicerade tips belönas med ett presentkort på bok eller en biobiljett (ange vilket du helst önskar). Glöm inte att skicka med ditt namn och din postadress.